

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

תוכן

- א. וכי יחיד יכול לקרות דברי תורה על פה בצבור.....1
- ב. שמונה עשר יום בשנה יחיד גומר בהן את הלל ... ובגולה עשרים ואחד יום.....4
- ג. ואלו הן תשעת ימי החג ושמונת ימי חנוכה ושני ימים הראשונים של פסח ושני ימים טובים של עצרת.....5
- ד. קרו הלילא בריש ירחא ... מדלגי דלוני .... מנהג אבותיהם בידיהם ... יחיד לא יתחיל ואם התחיל גומר.....6

דף כח.

א. וכי יחיד יכול לקרות דברי תורה על פה בצבור

הקורא פסוקי תנ"ך¹ להוציא אחרים ידי חובתם². אסור לאמרם בעל פה. אלא עליו לקוראם מתוך הכתב³. שדברים שאמרת לך בכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה.

¹ כמו שנקט במחצה"ש מט סק"א בשם א"ר סק"ב, ובמקור חיים לחו"י סק"א, ועיין בב"ח מתוס' (תמורה י"ד ב) דרק פסוקי תורה אסרו.

² כן כתב בפר"ח מט להוכיח מסוגייתנו שעיקר האיסור במוציא אחרים ידי חובתם וכ"כ בכי"אור הגר"א שם
³ וילפינן לה (גיטין ס"ו, תמורה יד:) מדכתיב (לד פסוק כז) כְּתַב לְךָ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דְּבָרִים שֶׁאֵמַרְתִּי לְךָ בְּכַתֵּב אֵי אֵתָּה רִשְׁאֵי לְאוֹמְרָם בְּעַל פֶּה. ועיין במחזיק ברכה להחיד"א סי' מט שלדעת היריאים (סי' קכ"ח) איסורו מדרבנן ולדעת החרדים (פרק ב') איסורו מה"ת, ובשו"ת תשב"ץ ח"א סי' א' ושו"ת רשב"ש סי' רע"ז איסורו מה"ת, ובמגן גיבורים הכא מוכיח דכן ס"ל לתוס' (תמורה י"ד ב), אמנם מתוס' ישנים (יומא ע א) מוכח שהוא מדרבנן, והחת"ס (גיטין מ"ה ב) ובתשובותיו או"ח סי' ל"ח) העלה בפשיטות שאיסורו מה"ת, וכן העלו בספר החיים סי' מט ובשו"ת בנין שלמה ח"א סי' ח', ובתהלה לדוד סק"א מביא דברי היראים שאיסורו מדרבנן, וכן הוא בהרבה אחרונים, ע"ע תורת חיים סופר סק"א, כה"ח סק"ב, לקט הקמת החדש.

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

יש אוסרים⁴ גם בפסוקים השגורים בפי כל, ויש המקילים בכך⁵. ויש להחמיר כדעה הראשונה⁶.

לפיכך הקורא קריאת שמע ומוציא בזה ידי חובה את חברו, לכתחלה אין לו לקרוא בעל פה. וכן בקידוש בליל שבת כשמוציא אחרים יש להקפיד שלא לומר "ויכולו" בעל פה. ויש שהקפידו גם שלא יאמר הש"ץ בסיום קריאת שמע ה' אֱלֹהֵיכֶם אָמֵת, בעל פה⁷.

וכן אם קורא קריאת התורה כדי להוציא אחרים ידי חובה, אפילו פסוקים השגורים בפיו, צריך להזהר שלא לאומרם בעל פה.

גם⁸ יחיד האומר לעצמו אין לו לומר פסוקים בעל פה, אולם נהגו לקרות פרשת הקרבנות וכן שאר פסוקים כגון פסוקי דזמרה⁹ ושירת הים וקריאת שמע וכיוצא בזה הכל בעל פה, שכל דבר שהוא שגור ורגיל בפי הכל, כגון אלו שאמרנו¹⁰, מותר אם אינו מוציא אחרים. אבל אם לא שגור בפי הכל אף על פי ששגור בפיו אסור¹¹ וי"א¹² שלא אסרו לומר דברים שבכתב בעל פה אלא שאומר כדי להוציא אחרים ידי חובתם, אבל כל אחד לעצמו מותר ויש לזהר כסברא הראשונה, אבל המקיל כסברא האחרונה אין צריך למחות בידו. ובעירוף עם התרים אחרים להלן יכול לסמוך להקל.

לפיכך בעל קורא, שמכין הפרשה יש אומרים שאם הוא בקי בקריאה בעל פה לדעה השניה מותר לו לשנן את הקריאה בעל פה, ואין בזה משום דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה, מאחר שאינו מוציא אחרים ידי חובתם. ולדעה הראשונה אסור. ונכון להחמיר בזה, אך במקום צורך אפשר לסמוך על המקילים להכין הפרשה בעל פה.

⁴ מג"א דמדברי היראים מוכח דהיינו דווקא כשמוציא אחרים בדבר שמוטל עליהם כחובה מן התורה או מתקנת חכמים, וכגון 'הלל' בר"ח ויו"ט, או פסוקי מלכויות וזכרונות ושופרות, אבל אם מוציא אחרים בדברים שאין חיוב עליהם כלל, ואפילו נוהגין לאמרם, אינו בכלל, וכן העלה במגן גיבורים הכא ובשו"ת מנח"י ח"ג סי' י"ב. ואם עבר והוציא את הרבים י"ח כשהוא קורא בע"פ הכריע הברכ"י סק"ב שיצאו ידי חובתן, והמהרש"ק בספר החיים בהשמטות לסימן זה מחמיר בזה וכן מצדד בשו"ת בנין שלמה סי' ח' ויש מאד לזהר בזה.

⁵ ע' עולת תמיד סק"ב שלחן המהור סעי' א' דבשגור בפי כל מותר אף להוציא הרבים ידי חובתן, ובפמ"ג א"א סק"א לומר להתיר גם לדברי הבי"ה, ובכה"ח שם מסכם "היכא דאפשר יש להחמיר". וע' ס' שפתי שושנים פ"ח סק"א דלמחמירים לכאוי"ה דיש להקפיד באמירת הש"ץ י"ה' אלוקיכם אמת' לאמרו מתוך הסידור, דמוציא את הציבור י"ח.

⁶ מ"ב שם ז

⁷ ס' שפתי שושנים פ"ח סק"א

⁸ כן הוא דעת השו"ע ונו"כ או"ח מט

⁹ מ"ב שם ה

¹⁰ ולענין אמירת הלל משמע בתוספות ישנים דיומא ג"כ שיש להקל עיין שם הטעם אבל כ"ז אם רגיל בפיו היטיב שלא יבוא למעות בו כי בקל יבוא למעות באמירת לא לנו לקאפטיל קל"ה ולא יצא ידי הלל ונמ ברכתו יהיה לבטלה. ביאור הלכה שם.

¹¹ מ"ב שם ד

¹² דעת תוס' ישנים יומא וכן דעת הגר"א בביאורו. מ"ב ב

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדף היומי

מסכת תענית

סומא מותר לקרות בעל פה לדברי הכל משום עת לעשות לה' הפרו תורתך¹³.

כתב הרדב"ז¹⁴ לקרות הפרשה בע"פ בשעה שש"ץ קורא, אני נזהר אבל איני מוחה לאחרים, משום שיש פוסקים הרבה, שסוברים שהאיסור הוא דוקא אם מוציא בזה לאחרים ידי חובתן¹⁵. לפיכך מה שנהוג שהמלמדים מטילים על התלמידים לשנן קטעים מהנביא בעל פה, כמו שירת דבורה, או משלי בלעם וכדומה, אין צריך למונעם מזה, שיש להם על מי שיסמוכו.

מי שדורש ברבים בהרבה פסוקים שבתורה וקשה לו לחפש בכל שעה בחומש מפני כבוד הצבור אפשר שיש להקל¹⁶.

יש המתיר¹⁷ לומר פסוקים בעל פה כשכוונתו לשבחות והודאות ורחמים ותחנונים לפני המקום, דינו כתפילה שאינו בכלל האיסור, ובכלל זה האומר פסוקים לשם סגולה או שמירה, כגון הפסוקים שאומרים בק"ש שעל המטה או אחרי תפילת הדרך ובמוצאי שבת שלפני נסיעה, או פסוקי שמו שבסוף שמונה עשרה, ופסוק ואברהם זקן וכו' שאחרי הלל דראש חודש, וכל כיוצא בזה.

ולפיכך דעת החות יאיר בתשובה להתיר לומר כל ספר תהלים בע"פ שמכיון שהוא לעורר רחמי ה' הרי זה כתפילה כתפלה, ויש לסמוך עליו בזה¹⁸.

יש מתירים¹⁹ כשמשיט איזה תיבה מן הפסוק, או פסוק שיש בה שם קודש ואומרה בכינוי 'השם' או 'אלקים' וכדו' שלא אסרו אלא כשאומר פסוק שלם.

דף כח:

¹³ מ"ב שם א

¹⁴ ח"א סימן קל"ה

¹⁵ מ"ב שם ב

¹⁶ מ"ב שם ג, ועיין שו"ת תורה לשמה סי' מ"ד דכיון שכוונתו להדרוש, אף שמוזכיר כמה פסוקים אין שם פסוק עליו, וביותר אם אינו אומר מלה במלה פסוק שלם

¹⁷ שו"ת חוות יאיר סי' קע"ה המובא במשנ"ב סק"ו, וכן הוא בשו"ת הרדב"ז (סי' א' ר"ה) דשבה בעלמא מותר לקרוא על פה

¹⁸ מ"ב שם ו אולם יש באחרונים שהתמירו שלא לומר תהילים בע"פ עיין בחיי אדם כלל ח' סעי' י"א, מטה אפרים סי' תרי"ט סעי' כ"ג, שלחן המהור סעי' א', קיצשו"ע סי' א' סעי' ו', כה"ח סק"ו, זולת בשעת הדחק כשאין תחת ידו ספר תהילים יוכל לסמוך על המקילים, ובצירוף חידושו של החת"ם בתשובותיו חיו"ד סי' קצ"א דתהילים שונה מכל ספרי התנ"ך שמעיקרא תיקנם דוד המלך שיהיו אומרים בעל פה בכל עת צרה וצוקה, הלל והודיה, ועיי"ש דמשה"ה לא מצינו שהיו הלוויים משוררים בביהמ"ק מתוך הספר או עושי הפסח בביהמ"ק קוראים הלל מתוך הספר, ובשלחן המהור שם כותב להחמיר גם שלא לומר הלל בע"פ, ובביה"ל הכא מיקל אם שגור היטב בפיו שלא יבוא למעות.

¹⁹ שו"ת שאילת יעב"ץ ח"א סי' פ"א ובספרו מור וקציעה סי' קט"ז, שדי חמד כללים פאת השדה כלל ד' אות ד' בשם סי' מי שלמה, שו"ת בית הלוי בהקדמה

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדף היומי

מסכת תענית

ב. שמונה עשר יום בשנה יחיד גומר בהן את הלל...

ובגולה עשרים ואחד יום

שמונה עשר יום בשנה²⁰ מצוה מדברי סופרים לגמור בהן את ההלל, ויש²¹ בהם עשה מדברי קבלה, שנאמר (ישעיהו ל פסוק כט) השיר יהיה לכם כליל התקדש חג ומברך עליה²² תחילה אשר קדשנו במצותיו וצונו כדרך שמברך על המגילה ועל העירוב, שכל ודאי של דבריהם מברכין עליו. ובסוף²³ יהללון ידוד אלהינו (על) כל מעשיך וחסדיך צדיקים (נוסח ע"מ וצדיקים) עושי רצונך (וכל) ועמך בית ישראל (כלם) ברנה יודו ויברכו וישפחו ויפארו וירוממו ויעריצו ויקדישו וימליכו את שמך מלפנו (תמיד) (נוסח ע"מ ברנה יודו ויברכו וישפחו ויפארו את שם כבודך). כי לך טוב להודות. ולשמך נאה (נוסח ע"מ נעים) לומר. כי מעולם (נסח ע"מ ומעולם) ועד עולם אתה אל: ברוך אתה ידוד, מלך מהלל בתשפחות

מקומות שעושיין ימים טובים שני ימים, גומרין את ההלל באחד ועשרים יום. משום שבסוכות ניתוסף יום אחד שמחת תורה. וכן בפסח שמיני של פסח, וכן בשבועות יום טוב שני של שבועות.

ראש השנה ויום הכפורים אין בהן הלל לפי שהן ימי תשובה ויראה ופחד לא ימי שמחה יתירה, וכן לא תקנו הלל בפורים שקריאת המגילה היא ההלל.

²⁰ רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ג הלכה ה – ז

²¹ השנות הראב"ד שם ועיין מגיד משנה שם הלכה ו "ובאמת שבפרק ערבי פסחים (דף קי"ז) אמרו שנביאים תקנו הלל על כל צרה שננאלין ממנה אבל לאמרו בימים קבועין מדבריהם הוא ואף על פי שהביאו בערכין (דף י'): אותו פסוק אינו אלא לסמך ולדמיון, זה דעת רבינו והוא הנראה". אך עיין בכסף משנה שם שתמה על הראב"ד ועל המ"מ דאף מצות דברי קבלה ד"ם מיקריא בין הובא לסמך בין הובא לראיה. והוכיח שרבינו להדיא בסה"מ אשר לו בשרש הא' חולק על בה"ג שמנה קריאת ההלל ומקרא מגילה מצות עשה והשיג עליו רבינו שאין ראוי למנות בכלל תרי"ג מצות שהם מדרבנן והרי מקרא מגילה דברי קבלה מפורשים הם לא הביאום לסמך ולדמיון ואפ"ה קורא אותם רבינו מצות דרבנן. ועיין לחם משנה שהקשה מסוגייתנו "וא"ת קשה לכולהו דאיך אמרו בפ"ד דתעניות אמר רבא זאת אומרת הלילא דריש ירחא לאו דאורייתא משמע דבחנוכה ובכל השאר הוי מן התורה כיון דדחי מעמד. ויש לומר דמאי דקאמר [לאו] דאורייתא ר"ל אין לו סמך כלל בתורה אבל כל השאר מה"ת לדעת רבינו ז"ל משום דיש להם סמך מדברי קבלה בפסוק השיר יהיה לכם כליל התקדש חג, וחנוכה אף על גב דלית ליה סמך מ"מ נביאים תקנו לומר הלל בכל צרה והוי קצת סמך.

²² ומה שאין מברכין זמן (שהיינו) על הלל, מפני שפעמים החדשים חסרים והוי תוך ל' (ר"ד אבודרהם עמוד יז כנסת הגדולה הנהגות טור) אליה רבה סימן תכב י

²³ רמב"ם שם הלכה י ונוסחתו שונה מנוסחתינו

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

ג. ואלו הן תשעת ימי החג ושמזונת ימי חנוכה ושני ימים

הראשונים של פסח ושני ימים טובים של עצרת

בכל שלש הרגלים צריך לגמור ההלל ביום ולברך עליו, שהוא מצוה מדברי סופרים מתקנת הנביאים. ובפסח²⁴ מצוה לגמור את ההלל ביום הראשון ובחול"ל אף ביום השני, אך בימי חול המועד ושביעי ושמיני של פסח, אין גומרים את ההלל אלא קוראים בדילוג כבראש חודש²⁵.

ומצוה מדברי סופרים לגמור את ההלל בשבועות ובחול"ל גם ביום טוב שני²⁶.

ומצות עשה מדברי סופרים ותקנת הנביאים, לגמור ההלל כל שמונת ימי חג הסוכות²⁷, ומברכים עליו בין ביחיד ובין בציבור²⁸, לפי שכל יום ויום נחשב ליום טוב בפני עצמו כיון שחלוק בקרבנותיו משאר ימים, בשונה מפסח שאין גומרים בכל יום כמבואר להלן, מכיון שכל קרבנות של כל הימים הן שוין, לפיכך לא תקנו לגמור ההלל אלא ביום ראשון בלבד. ובחול"ל לארץ נתוסיף עוד יום וגומרים את ההלל בשמחת תורה²⁹.

כמו כן כל שמונת ימי חנוכה³⁰ גומרין את ההלל, לפי שבכל יום נוסף גם חדש. כמו כן חלוק הוא בנרותיו, וכל יום חלוק משלפניו והרי הוא כחג שחלוק בקרבנותיו. ועוד שהרי קוראים בנשיאים, ובכל יום נשיא שלו חלוק משל חבירו, אם כן כל נשיא צריך לגמור ההלל על קרבנותיו³¹.

בימים אלו שגומרים את ההלל³² מברכים על קריאתו פרוך אתה יְדוּד, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הַעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְגַמֹּר אֶת הַהֶלֶל. כמנהג הספרדים לפי שהוא מצוה מדברי סופרים מתקנת הנביאים. ומנהג האשכנזים שאין מברכין לגמור את ההלל שמא ידלג תיבה אחת או אפילו

²⁴ שו"ע ונו"כ תפח א

²⁵ מפני שביום שבעה של פסח נטבעו המצרים אמר הקדוש ברוך הוא מעשי ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה לפני וכיון שבז' אין אומרים אותו ע"כ בחוה"מ ג"כ אין אומרים אותו שלא יהיה עדיף מיו"ט אחרון. מ"ב

תצ ז

²⁶ שו"ע ונו"כ תצד

²⁷ שו"ע ונו"כ תרמד א

²⁸ מ"ב ו

²⁹ מ"ב תפח ח

³⁰ או"ח תרפג

³¹ ב"י תרפג

³² שו"ע ונו"כ תפח

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדף היומי

מסכת תענית

אות אחת, ונמצא שבירך לבטלה שהרי לא גמרו כולו³³, אלא מברכים³⁴ ברוך אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְקַרְאֵךְ אֶת הַהֶלֶל.

ד. קרו הלילא בריש ירחא ... מדלגי דלוגי .... מנהג אבותיהם בידיהם ... יחיד לא יתחיל ואם התחיל גומר

בראשי חדשים קריאת ההלל מנהג, ואינה מצוה, וכן בימי חול המועד פסח ושביעי של פסח³⁵, לפיכך קוראין בדילוג כדי שיהיה היכר שאינו מצד הדין. בין יחיד בין צבור³⁶.

ומשום כך י"א³⁷ שאין מברכין עליו שאין מברכין על המנהג, וכן נוהגין הספרדים בכל א"י וסביבותיה, וי"א שהצבור מברכין עליו בתחלה לקרוא את ההלל³⁸, ולבסוף, יהללוך. והיחיד אין מברך עליו. וי"א³⁹ שגם יחיד מברך עליו ולדעה זו מברכים על מנהג⁴⁰, וכן נהגו האשכנזים.

מ"מ גם למנהג האשכנזים יזחר אדם לקרות בעבור כדי לברך עליו עם הצבור. לצאת ידי דעת הפוסקים שביחיד אין מברכין עליו.

לפיכך אם בא לביהכ"נ סמוך להלל, ולא יהיה לו אפשרות לקרוא בעבור מאוחר יותר, יקרא הלל תחלה עם הצבור, ואח"כ יתפלל. ולא עוד אל אפילו אם הוא באמצע פסוקי דזמרה, יש לו להפסיק לקרות הלל עם הצבור⁴¹ ואין זה הפסק, דלא גרע ממזמורים שמוסיפין בשבת, מיהו

³³ שוהספרדים שאין חוששין לזה ומברכין לגמור ההלל לפי שגם לגמור הוא לשון קריאה
³⁴ רמ"א שם

³⁵ שו"ע ונו"כ תצ ד

³⁶ שו"ע ונו"כ תכב ב, וכל ההלל אין לקרוא משום דכתיב השיר יהיה לכם כליל התקדש חג ודרשינן ליה המקודש לחג (ר"ל שאסור בעשיית מלאכה) טעון שירה ושארין מקודש לחג אין טעון שירה (ערכין ד' י"א) אלא שנהגו אבותינו לקרותו וכדי שיהיה היכר שאינו מצד הדין לכן מדלגין בו.

³⁷ הוא דעת הרמב"ם שם הלכה ז ולדעתו יחיד לא יקרא כלל

³⁸ ואם בירך לגמור א"צ לחזור, לפי שלשון גומר אינו בדוקא על מי שגומר, שגם לגמור הוא לשון קריאה. מ"ב שם יג

³⁹ רמ"א שם

⁴⁰ כמו יום טוב שני [כפי המבואר בביצה דף ד'] וכיוצא בזה, כן כתבו התוספות והאור זרוע. וכתבו התוספות ערכין דף י' וזה לשונם, ומכל מקום נקט דעת רבנו תם בידך דטוב לברך ליחיד נמי בתחלה, דנהי דודאי אינו מחוייב לאמרו, מכל מקום מאחר שמזיק עצמו לכך אין זה ברכה לבטלה, כמו שהגשים מברכות על נמילת לולב שאינו לבטלה, דאף על פי שהם פטורות מכל מקום הם רשאות למלו, עד כאן לשונם. שער הציון שם ס"ק יג.

⁴¹ ואע"ג שבלא"ה לא יברך שסומך הוא על ברוך שאמר, וא"כ מה לי אם יקרא עכשיו או לאחר שחרית מ"מ הכי עדיף טפי, שיוצא בזה גם דעת הרמב"ם דסבירא לה דבראש חדש אין לקרות בברכה בשום גווני. שער הציון שם ס"ק מז.

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

במקרה זה לא יברך על ההלל לא בתחלה ולא בסוף ויוצא במה שכבר בירך ברוך שאמר בתחלה וברכת ישתבח בסוף⁴².

אולם בימים שגומרים את ההלל שאז חייב הוא בברכה לכו"ע אין לו לומר באמצע פסוקי דזמרה שלא יפסיד הברכות.

וי"א שכשיחיד קורא, אומר לשנים שיאמרו עמו ראשי פרקים, בין בר"ח ובין ברגלים ובר"ח נחשב הוא כקורא ברבים, ויוצא ידי השיטה שאין קוראים אלא ברבים, ובשעה שאומר הודו יענו ג"כ אחריו הודו⁴³. אולם זה אינו אלא לכתחלה, ומשום כך אם אין מעוין לפניו שנים, אין לו לחזור אחריהם.

כיצד מדלגין, מתחילין מתחלת ההלל עד חלמיש למעינו מים ודולג לא לנו ואומר ידוד זכרנו יברך וכו' עד הללויה ומדלג אהבתי ואומר מה אשיב עד סוף ההלל, זה הוא המנהג הפשוט⁴⁴.

---

⁴² מ"ב שם טז

⁴³ ונהגו כן בהודו ולא באנא – דבהודו שייך זה מפני דהרי אומר הודו ומשמע דלאחרים אומר. רמ"א שם ומ"ב יז יח

⁴⁴ מ"ב שם יב ויש שדילגו דילוג אחר